

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. Postma / Eindhoven

Consequent zijn! (Mt. 15 : 7-9)

Wij moeten zonder twijfel consequente christenen zijn. Toch kunnen we daar heel gemakkelijk een verkeerde kant mee opgaan. De H. Schrift wijst ons o.m. op het voorbeeld der wetgeleerden en farizeeën, mensen die zich indringend bezig hielden met de vraag hoe te leven naar Gods geboden. Met fabelachtige scherpzinnigheid ontleedden zij de wet des HEREN. Met ijzeren consequentie voerden zij haar door. Met onverbiddelijke logica volgde de ene conclusie uit de andere. De farizeeën trokken zelfs de uiterste consequentie: zij leerden niet alleen hoe het moest, ze leefden er ook naar.

Toch beschuldigt Jezus hen van een buiten werking stellen van Gods wet en licht dat toe met een voorbeeld uit hun eigen praktijk: wie tegen zijn vader of moeder zegt: het is offergave al wat gij van mij had kunnen trekken, behoeft zijn vader en moeder niet te eren (Mt. 15 : 3, Mc. 7 : 8 v.v.). Ook staan zij het heil der mensen tegen: zij maken bezwaar tegen het genezen van een mens op de sabbath, maar passen er intussen wel voor op het eigen kalf in de put te laten verdrinken (Luc. 14 : 3 v.v.)! Leringen die geboden van mensen zijn, gaan nooit verder dan die mensen zelf willen gaan. De grens van hun zelfopoffering is willekeurig, de eis van het gebod nooit uitputtend: men roept zichzelf een halt toe zo gauw men meent dat het offer teveel gevraagd is. Men predikt bijv. naastenliefde, maar zo gauw de naaste een vijand is, is het uit met de liefde (Mt. 5 : 43). Deze wijze van „wetsvolbrenging” laat ten diepste het zondige, onwillige hart ongemoeid en blijkt zich dan ook wonderlijk wel te verdragen met bijv. schandelijke uitzuigerij van maatschappelijk-weerlozen (Mc. 12 : 40). Schijnheiligen noemt Jezus hen, temeer daar zij anderen lasten opleggen, die zij zelf met geen vinger aanroeren: zij weten precies hoe te manipuleren om hun eigen strenge voorschriften, indien gewenst, te ontduiken (Matth. 23 : 4, Lucas 11 : 46). Zo bewandelen ze een weg die voert van uiterlijke werkheiligheid naar innerlijke zelfvoldaanheid en uitloopt op hoogmoedige verachting van de goe-gemeente die de wet niet kent. Oude zonde in nieuwe vorm, want Jezus kan hen bestraffen met de woorden van Jesaja: dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart is verre van Mij; tevergeefs eren zij Mij, omdat zij leringen leren, die geboden van mensen zijn (Mc. 7 : 6, 7). Hun hart is verre van Mij... en om dat hart is het de HERE begonnen (vgl. Mc. 7 : 21-23). Geef Mij uw hart, vraagt God (Spr. 23 : 26). Dat is niet teveel gevraagd voor wie beseft wat Hij ons gegeven heeft. Zijn genade brengt zijn eigen consequentie met zich mee: wie gegrepen is door de overweldigende grootheid van Gods liefde, zal Hem gaarne van harte dienen. Dat is op zichzelf al een consequentie, een „daaruit volgt...” (dat betekent consequentie eigenlijk), immers: het is onmogelijk dat zo wie Christus door een waarachtig geloof is ingeplant, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid” (H. Cat., Z. 24).

Zo iemand gaat de eis van Gods wet niet uit de weg maar begint met

een ernstig voornemen niet alleen naar sommige maar naar alle geboden Gods te leven (H. Cat., Z. 44), en gaat zo nodig tot de uiterste consequentie van grenzeloze naastenliefde met zijn eigen leven als inzet - zelfs al ware die naaste een vijand. Zo hebben niet in de laatste plaats de eerste christengemeenten haar vijanden die haar vervolgden metterdaad liefgehad.

Toch werd dit echt consequent-christelijke leven niet gekenmerkt door de starre uniformiteit van tinnen soldaatjes. We geven een voorbeeld (gemakshalve geciteerd): „Als gelovigen aanzaten aan de maaltijden - ze werden in die dagen door allerlei genootschappen gehouden - waren ze zeer omzichtig bij het gebruik van vlees. Wanneer de gastheer niets zei, aten ze alles - net als de andere aanzittenden. Maar als ze hoorden dat het opgediende vlees aan de afgoden gewijd was, raakten ze dat beslist niet aan!” Ogenschijnlijk zit daar weinig lijn in en sommigen zullen zich vast hebben geërgerd of verwonderd over zo'n gebrek aan consequentie. Maar Paulus ziet er wel degelijk lijn in: die eet doet het om de Here, en die niet eet doet het om de Here (Rom. 14 : 6). Eten of niet-eten was geen doel in zichzelf, het was niet automatisch een Gode welgevallig goed werk, maar het diende hun slechts als *middel* om te laten uitkomen dat zij God lief hadden boven al en hun (bijgelovige) naaste als zichzelf. Ter wille daarvan waren ze bereid alles te doen - of te laten. Zoals bijv. ook Paulus van de ene gemeente wel en van de andere geen „tractement” vroeg (Phil. 4 : 15). Dat is nu echt christelijk consequent zijn: tot *alles* bereid zijn omwille van de HERE en van de naaste. Het is een *hartelijke* vreugde in God, door Christus, en lust en liefde om naar den wille Gods in *alle* goede werken te leven (H. Cat., Z. 33). Anders gezegd: hoe langer hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd te worden, op-nieuw beeld Gods te mogen zijn: handelen zoals Hij zou handelen, spreken zoals Hij zou spreken. En wijst zijn Woord ons daarin niet de weg?

IN DIT NUMMER

Ds. E. R. Postma — Consequent zijn!	281
Prof. dr. A. Troost — Over de waarheid (9)	282
Mr. J. Meulink — De les van de kabinetsformatie (1)	283
Prof. dr. H. J. Jager — Het woordje Amen	284
A. P. de Boer — Breukelen vanaf de zijlijn	285
Prof. C. Veenhof — Persschouw	287

Over de waarheid (9)

Filosofische aantekeningen bij een studierapport

27. Drie in-één

In ons artikel (8) van drie weken geleden begonnen we te kijken naar de positieve uiteenzetting van het nieuwere waarheidsbegrip dat het bekende rapport propageert. Het bleek gekenmerkt te zijn door tweeërlei: a) „objectief en subjectief in-één en b) „relationeel”. „Het is de schat in de akker en het graven en het vinden in-één”, zo lazen we op blz. 12.

Voor mij is deze beeldspraak geen verheldering, want hier wordt van drie verschillende zaken zomaar beweerd dat ze „in-één” zijn, waarbij ik mij echter niets zinnigs kan voorstellen. Voor mijn besef zijn en blijven het drie verschillende zaken, die alleen en natuurlijk met elkaar in een nauw verband staan, zonder dat ze één zijn. Eerst is er een subjectief als „schat” gewaardeerd voorwerp in een akker. Dat is een bepaalde stand van zaken, die overigens al in allerlei relaties met de mens staat. Later is er het vinden van die schat. Dat is een menselijke activiteit, die het resultaat is van weer een andere, voorafgaande activiteit: het gravend zoeken/zoe-kend graven. Dat deze drie met elkaar in relatie staan is vanzelfsprekend en zeer duidelijk. Maar dat ze nog in een ander opzicht ook één zijn, of een drie-eenheid vormen, ontgaat mij. De schat blijft voor mijn besef altijd wat anders dan het graven daarnaar of het vinden ervan.

Als men echter dit beeld van drie-in-één toch wil gebruiken als een beeld voor wat waarheid is, dan zou dat nog wel kunnen, maar dan komt het er filosofisch op aan de diverse elementen of constituenten in de waarheidsrelatie goed te analyseren en te plaatsen. Dan kan men „in-één” goed verstaan als *de concrete* („concreet” betekent letterlijk: wat samengegroeid is) *waarheidservaring* in de alledaagse levenspraktijk. Filosofische analyse van de elementen in die éne concrete waarheidservaring (modieus gezegd: het waarheidsgebeuren) stelt dan theoretisch expliciet uit-één, wat in de ervaring impliciet, dus als *in-één* ervaren wordt.

De „schat in de akker” zou dan het beeld kunnen zijn voor de „objectieve waarheid”, wij zeggen liever: voor de objectieve kenbaarheid (en andere objectfuncties) van een stand van zaken. Het „graven”

kerkelijk leven

moet dan beeldspraak zijn voor de subjectieve kennisactiviteit in het proces der kennisverwerving, en het „vinden” is dan het resultaat van die kennisactiviteit, nl. ware kennis, d.w.z. waarheid.

28. „Drie-in-de-pan” geen goed alternatief tegenover objectivisme

Als ik die beeldspraak van het rapport inderdaad zou mogen verstaan als hierboven is weergegeven, dan kan men vragen: wat is nu het „nieuwe” van dit waarheidsbegrip? Daarop zou het antwoord kunnen luiden, dat door dit „drie-in-één” er niet meer, zoals bv. in de middeleeuwse zijnsmetafysica, gesproken kan worden van een zgn. objectieve „zijnswaarheid” die onafhankelijk van enige subjectieve kennisactiviteit, op zichzelf en volstrekt buiten de mens bestaat - al dan niet „voor het oprapen”. Accoord, maar we protesteerden er tegen dat het rapport in deze geest de zgn. objectieve waarheid interpreteerde en deze interpretatie ook aan de gewone ervaring en aan „de meest gangbare opvatting” in de mond legde.

Voorts zal men op de vraag wat er nieuw is aan deze voorstelling willen antwoorden dat door dit „drie-in-één” van schat/graven/vinden als eenheid, de bekende subject-object-splitsing is overwonnen. Maar dat is helemaal niet aanne-melijk gemaakt. Men kan wel gewoon beweren dat „objectief en subjectief in-één” zijn, en onzerzijds kunnen we zo’n bewering in een bepaalde zin nog wel bijvallen, maar daarmee is nog niets gezegd over de preciese aard en zin van dat geponeerde in-één zijn. Want welk alternatief geeft het rapport in plaats van die voorreformatische werkelijkheidsbeschouwing inzake een vermeende opzichzelfstaande, zgn. objectieve zijnswaarheid? De beeldspraak van schat/graven/vinden als eenheid brengt ons niet verder dan een soort „drie-in-de-pan”, die inderdaad gemeenschappelijk hebben het samen in één pan liggen, maar verder elk hun eigen, van

pastorale notities

WEZEL

De trein waarmee ik naar een vakantiebesteding reisde, stopte in Wezel. Iemand in de coupé noemde prompt het convent van Wezel, 1568. Toen ik weer thuis was, heb ik de „Artikelen” van dat convent gelezen. Datheen had er de leiding. Geen wonder dat zijn psalmberijming het monopolie binnen de kerken kreeg. „Want door verscheidenheid van berijmingen zou iets kunnen worden ingevoerd of in gebruik raken, dat minder goed was en minder zou dienen tot stichting der gemeenten”. Men koos dus voor de belabberdste berijming, die van de voorzitter namelijk, om berijmingen die mogelijk nog slechter zouden zijn, in de toekomst te weren. Toch valt er in Wezel iets goeds waar te nemen. Het volgende artikel schrijft voor: In gemeenten waar scholen zijn en waar de schoolmeester in muziek ervaren is,

die zal (kennelijk tijdens de kerkdienst) de kinderen voorzingen en daarna zullen de andere lieden volgen. Waar geen scholen zijn of waar de schoolmeester onbekwaam is, daar zal men een voorzanger aanstellen, vooral daar, waar de Predikant in muziek geheel onervaren is. Volgende artikel: Men mag in de kerken ook wel een bord hangen, waarop in ’t kort de wijs van het psalmzingen en de kunst van het zingen wordt uitgelegd „opdat niet door het qualyk singen des volks, ofte ergernisse, ofte stoffe tot belagchen den ongeloovige worde gegeven”. Om dat laatste hebben de kerken zich naderhand weinig bekommerd. Het zingen van de gemeente behoefde niet mooi te zijn, als ’t maar uit het hart kwam. En of de woorden van de berijming wat raar waren, dat deed er ook niet toe. Het was bekend, dat vers, en dan zong je lekker. Hoe nonchalant is men soms. De organis heeft gezegd dat hij er de volgende zondag niet kan zijn. De kerkeraad laat het op z’n beloop. De gastpredikant moet dan na votum en zegen maar even vragen: Is er in uw midden misschien iemand die het orgel aan de praet kan krijgen of is er een goede voorzanger? Geen enkele reactie. De „dominee van elders” gaat van de preekstoel af en probeert of ’t orgel het doen wil.

A. H. Algra, Sliedrecht

de beide andere onafhankelijk bestaan houden. De schat in de akker, het zoekend graven ernaar en het vinden mogen dan in een temporaal verband met elkaar staan en ook in anders gekwalificeerde verbanden, maar het blijven nu eenmaal drie verschillende „entiteiten”, elk met hun eigen aard en karakter; een bepaalde stand van zaken (voorwerp in akker) en twee verschillende activiteiten (graven en vinden). Ondanks alle reële verbanden tussen die drie, en hun onderlinge betrokkenheid op elkaar, blijven die drie verschillende entiteiten verschillend, zij versmelten niet „in-één”. Tegenover de in het rapport wel onderkende onjuistheid van een ontologische scheiding tussen subject en object, is met die bewering van het in-één schuiven geen werkelijk alternatief gevonden. Integendeel: het object wordt in deze zgn. nieuwere wijsbegeerte opnieuw in sterke mate ver-subjectieerd, d.w.z. in zijn objectief bestaan niet slechts in relatie met de subjectiviteit gezien (terecht), maar daarvan inhoudelijk afhankelijk gemaakt.

29. Geheime overgang naar ander onderwerp

In de logica kent men een redeneer-

fout, die in haar vaktaal een metabasis eis allo genos genoemd wordt, d.w.z. dat men, natuurlijk onopzettelijk, al pratende overspringt op een iets ander onderwerp, dat buiten hetgeen men eigenlijk wil betogen, gelegen is. Dat maakt dan het betoog tot een mislukking. Dat is hier m.i. ook het geval in par. 5 van het rapport. Het betoog was opgezet als een onderwijzing in „het” nieuwere wijsgerige waarheidsbegrip. Objectivisme en subjectivisme (althans een bepaald type van elk van beide) zijn afge-wezen. Paragraaf 5 begint dan met de vraag: „wat is dan eigenlijk de nieuwe betekenis van ‘waarheid’...? In antwoord op die vraag horen we dat volgens dat nieuwe waarheidsbegrip objectief en subjectief in-één zitten. Maar... na deze bewering gaan argumentatie en toelichting niet meer over dat nieuwe waarheidsbegrip, maar over een ander onderwerp, nl. over de overtuigingskracht van de waarheid, over het aan het licht komen van de waarheid en het tot uiting komen van die overtuigingskracht. Ook nog over de wijze waarop de waarheid aan het licht komt, méér overtuigt of tot uiting komt. Dat gaat nl. gelijk op met het „tot zijn recht komen” (in dat nieuwe waarheidsbegrip) van „het subjectieve”. Na dit omgooien van de wissel, on-

middelmatig na de bewering van het drie-in-één,, gaat het betoog op dit andere spoor nogal indrukwekkend verder. Citaat: „Naarmate iets ons dieper raakt, ons meer aangrijpt, naarmate we meer overweldigd worden door een waarheid die als het ware op ons afkomt, in die mate zal juist onze eigen manier van zeggen, onze persoonlijke inzet, deel blijken uit te maken van deze op ons toekomende waarheid” (12/13).

30. „Als het ware”

We hebben er alle begrip voor dat, als een filosofische gedachtegang in populaire vorm duidelijk gemaakt moet worden voor een groter publiek, men allerlei beeldspraak te hulp roept. Maar het verhaal wordt wel wat verwarrend als een bepaalde beeldspraak het voorafgaande betoog gaat tegenspreken. Nadat we eerst hoorden betogen dat èn in de wetenschap èn in de gewone ervaring, de waarheid niet op zichzelf bestaat, maar altijd al onze eigen subjectieve kleur in zich heeft (par. 4), wordt nu toch weer gesproken over de waarheid als iets dat wel een buiten ons staande grootheid is, die nu „als het ware” op ons afkomt en op ons toekomt. „Als het ware”, dus niet echt. Maar onzerzijds zijn we benieuwd hoe het nu volgens het rapport wel „in elkaar zit”, als de waarheid niet echt van buiten af op ons toekomt, „niet zomaar iets buiten de mens is” (12).

We krijgen daarop inderdaad wel een antwoord, maar dan een werkelijk onrust-barend antwoord, zoals veel discussies over dit rapport reeds aan het licht brachten. Wij zullen dat antwoord niet afwijzen omdat het de waarheid „relationeel” noemt, want dat is noch verkeerd, noch nieuw, maar omdat het de waarheid ver-subjectieveert, niet „als het ware”, maar ècht.

31. Waarheid en waarheidsbeleving

In plaats van een argument of duidelijke toelichting op de kale stelling dat „objectief en subjectief in één” zijn, krijgen we in par. 5 van het rapport enige mededelingen over het onderwerp hoe een mens op waarheid kan reageren en er mee kan omgaan. In strijd met de geponeerde stelling zelf, die men blijkbaar indirect wil toelichten, ontkomt het rapport er natuurlijk niet aan toch over waarheid te spreken als iets buiten de mens, iets wat op ons toekomt en waarmee je subjectief dan meer of minder ernst kunt maken (12). Het is m.i. een waarheid als een koe dat, als ik meer ernst maak met de „waarheid” (blijkbaar nu in de zin van een bepaalde stand van zaken, objectief en buiten de mens), die waarheid (c.q. werkelijkheid) voor mij als regel ook „beter aan het licht komt”. Allicht, maar als in dezelfde volzin gezegd wordt dat,

naarmate de mens op zijn spreken en handelen meer zijn eigen en persoonlijk stempel zet, „het echte en overtuigende van de waarheid” méér tot uiting komt, dan snap ik er niets meer van. Laat ik aannemen dat bedoeld is dat een mens waarheid uitsprekt (bv. we mogen niet stelen, of: naast de weg ligt een ravijn) en dienovereenkomstig ook praktisch handelt. M.i. wordt die waarheid er geen spatje anders van of zij met veel verve, met krasse termen of met zeer consequente praktijkvoorbeelden wordt uitgedragen. Zulk een persoonlijk gekleurde of geëngageerde presentatie maakt stellig meer indruk dan een repeterend geluidsbandje dat steeds maar herhaalt: „we mogen niet stelen”. Maar nogmaals: dan gaat het niet meer over het waarheidsbegrip, zelfs niet over de vraag of die waarheid helemaal klopt op de feiten of in bepaalde opzichten niet, dus: over het waarheidsgehalte. Neen, dan gaat het over een heel ander onderwerp, nl. hoe die mens aan de genoemde waarheid beantwoordt met zijn spreken en leven, bv. of hij al dan niet indringend en overtuigd er over kan spreken. Maar die waarheid-zelf blijft simpel die (objectieve) waarheid - volstrekt onafhankelijk ervan hoe een mens met die waarheid omgaat, er over spreekt, haar ervaart en beleeft. Het eventuele subjectieve verschil in waarheidservaring en waarheidsbeleving vooronderstelt juist een zichzelf gelijk blijvende waarheid. Als dat niet zo was, zou er geen verschil in beleving, ervaring, propagering, enz. daarvan (d.i. van die gelijkblijvende waarheid) mogelijk zijn, want dan was zij er zelf niet.

Als, zoals het rapport op blz. 13 beweert, onze „persoonlijke inzet” en „onze eigen manier van zeggen” deel gaat uitmaken van een „op ons toekomende waarheid”, dan is dat, behalve volstrekt onbegrijpelijk voor mij, toch wel het einde van elk zinnig spreken over de waarheid, althans in de gewone ervaring. Het diep geraakt, geroerd, beroerd, aangegrepen of overweldigd worden door een waarheid (of werkelijkheid) is nl. geen enkele garantie dat wij in onze weergave (mooi woord) van die waarheid werkelijk de volle waarheid zeggen en nauwkeurig zijn. In de wetenschap is zulk een emotionele betrokkenheid of existentiële geëngageerdheid zelfs meestal een belastende bijkomstigheid. En in de gewone ervaring maant zulk een betrokkenheid onszelf en anderen tot voorzichtigheid. Hoe gemakkelijk wordt dan immers niet de waarheid geweld aangedaan, verkleurd of tendentiekus weergegeven. Juist als wij in die zin zelf „deel gaan uitmaken” van de (niet: op ons toekomende, maar) van-ons-uitgaande waarheidsopname en waarheids-weergave, is het oppassen geblazen: we komen dan al spoedig in strijd met de norm der waarheid! Wat de waarheid als waarheid dan doet verdwijnen.

(wordt vervolgd)

J. Meulink / Enschede

De les van de kabinetsformatie

Op 26 mei j.l. werden de verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden. Op 30 mei wees de Koningin de heren Lubbers en De Koning als informateurs aan. Ruim drie maanden later, op 11 september, vond de beëdiging plaats van het 2e kabinet Van Agt. Een kabinetsformatie die 107 dagen duurde. Voor ons land nog een betrekkelijk korte periode.

Van dit kabinet kan niet gezegd worden: als 't kindje binnenkomt, juicht heel het huisgezin. Integendeel, vrijwel niemand staat te juichen bij dit kabinet, dit gedwongen politieke huwelijk. De kans, dat het kabinet een lang leven beschoren is, wordt klein geacht. Het Algemeen Dagblad schreef over dit kabinet zelfs: „Wie het kind een gelukkige toekomst voorspelt, is of niet goed bij zinnen of hij heeft het zwangerschapsproces niet gevolgd”. Alleen in C.D. Actueel werd de volgende optimistische uitspraak gedaan: „Er is alle reden voor de hoop, dat het kabinet Van Agt II van C.D.A./P.v.d.A./D '66 een lange zittingsduur mag hebben”. Uit het artikel blijkt overigens niet welke redenen dat zijn. Het is duidelijk en begrijpelijk, dat Van Agt en een groot deel van het C.D.A. met enig heimwee achterom zien naar de samenwerking met de V.V.D. Een kabinet weliswaar op een te smalle basis, maar een kabinet dat er desondanks toch in geslaagd is de vier jaar vol te maken. Ook het feit, dat de V.V.D. zich een betrouwbare partner in deze vier heeft getoond, heeft hierbij natuurlijk een rol gespeeld. Erger is, dat de P.v.d.A. blijf geeft het C.D.A. te verafschuwen. Zelfs nog op het laatste partijcongres van de P.v.d.A. maakte Den Uyl duidelijk, dat hij niets van het C.D.A. moet hebben, de samenwerking eigenlijk helemaal niet zag zitten, het C.D.A. niet vertrouwde en alleen zitting nam in het kabinet om te gaan vechten voor eigen ideeën. Dat is profijtelijker, zo meende Den Uyl, dan dit buiten het kabinet te doen. Waarschijnlijk heeft hij gelijk. De partijgangers op dit congres uitte zich in vaak grove bewoordingen over het C.D.A., waarbij vooral hun overvloedig misbruik van Gods naam opviel. Bedenklijk is ook dat de P.v.d.A. zich het recht voorbehoudt door buiten-parlementaire acties druk op het kabinet uit te oefenen. Een voorbeeld daarvan is de oproep, die partijvoorzitter v. d. Berg aanvankelijk deed om de actie tot blokkade van Dodewaard te steunen. Een oproep dus om de openbare orde te verstoren. Dit getuigt van minachting voor het on-

langs gekozen parlement en roept twijfels op aan de democratische gezindheid van mensen als v. d. Berg. Voorzitter van een partij, die vroeger de democratie zo hoog in het vaandel geschreven had.

We zullen maar hopen, dat de P.v.d.A. door het dragen van regeringsverantwoordelijkheid zich minder extreem gaat opstellen.

Daar is op gewezen, dat dit kabinet barstensvol ervaring zit, omdat er zoveel ministers uit vorige kabinetten inzitten. Het zou een kabinet van zwaargewichten zijn.

Dat kan inderdaad de inwerkperiode verkorten. Overigens heb ik nog wel enige twijfels over het gewicht van verschillende ministers, temeer omdat verschillende van hen op verkeerde zetels zitten. Is bv. economische zaken geschikt voor Terlouw? Verder zijn de zgn. vakministeries te weinig met deskundigen bemand.

Toen in 1965 het kabinet Cals kwam, werd het ook gepresenteerd als een kabinet van zwaargewichten. Anderhalf jaar later verdween dit kabinet al van het toneel door de motie-Schmelzer. Terecht omdat het financieel gefaald had. De minister van financiën had te weinig greep op de uitgaven en met name Den Uyl, minister van economische zaken, weigerde medewerking te geven aan een stevig afremmen van de bestedingen. Schmelzer had alleen verstandiger gedaan nog even met zijn motie te wachten. Dan zou het fiasco van dit „kabinet van sterke mannen” voor ieder duidelijk zijn geworden.

Gehoopt wordt, dat D '66 onder leiding van Terlouw een bemiddelende functie kan vervullen. Het is mogelijk, maar dan moet Terlouw toch meer politieke moed tonen, dan hij tot nu toe gedaan heeft.

Er zitten in het moeizaam tot stand gekomen regeerakkoord nog al wat witte vlekken. Met name op financieel, economisch en sociaal gebied. Ook met betrekking tot kerncentrales en kernbewapening zijn er heel wat mogelijkheden voor een conflict.

Het ergste is echter, dat er geen vertrouwen is noch tussen de regeringsfracties noch tussen de leden van dit nieuwe kabinet. En zonder vertrouwen vaart geen kabinet veilig.

Een gedwongen huwelijk behoeft niet per se een slecht huwelijk te zijn. De vooruitzichten voor dit „moetje” lijken echter uitgesproken slecht. Na een kabinetsformatie van 107 dagen is men niet verder gekomen dan de vorming van een kabinet op zo wankelende basis, dat

moeilijk verwacht kan worden, dat dit kabinet de grote financiële, economische en andere problemen krachtig zal aanpakken.

Sinds 1945 zijn de kabinetsformaties vaak zeer moeizaam en langdurig verlopen. In „De kabinetsformaties 1946—1965” van prof. mr. F. J. M. Duynstee wijst dr. Drees in zijn voorwoord erop, dat de vorming van een kabinet bij herhaling geleid heeft tot een overleg dat uitgroeide tot langdurige, moeizame onderhandelingen, zowel over programma als over de verdeling der portefeuilles en de aan te zoeken personen. Soms volgden, zo merkt Drees op, daarbij enige formaties en informateurs elkaar op, voordat men tenslotte tot een resultaat kwam.

Het werd soms een bijna onontwarpbare kluwen. De maanden durende formaties werden terecht gevoeld als een zwakke plek in de Nederlandse politiek.

Sinds Drees dit schreef is de situatie niet verbeterd. Telkenmale een langdurig overleg, vaak gevolgd door een pover resultaat. Een gang van zaken, die op de kiezers een slechte indruk maakt. Men voelt zich vaak bedrogen.

In Nederland hebben wij het parlementaire stelsel, d.w.z. dat het kabinet behoort te bestaan uit personen, die het vertrouwen van de meerderheid der Staten Generaal bezitten. Dit stelsel levert niet een vast omlijnd begrip op. Het is niet meer dan een algemeen gesteld beginsel, dat in verband met de situatie en de omstandigheden nadere precisering ontvangt.

Ik wijs daar met nadruk op, omdat men in de pers vaak de indruk krijgt, dat hiervoor allerlei regels zijn vastgesteld, waarvan niet mag worden afgeweken. Deze regels bestaan echter helemaal niet.

In onze Nederlandse parlementaire democratie, zoals deze zich ontwikkeld heeft en waarin geen enkele partij de meerderheid heeft, zal de vorming van een nieuw kabinet altijd een moeilijke zaak blijven. Een kabinet heeft nu eenmaal de steun van de meerderheid van het parlement nodig en daarin mag ook geen verandering gebracht worden.

Nu is het overleg in de loop der jaren wel steeds uitgebreider geworden. Vroeger kon men volstaan met overleg van de fractievoorzitters. Later is voorafgaand overleg met de kamerfracties steeds meer in zwang gekomen.

Van Agt heeft heel wat te horen gekregen over het feit, dat hij niet voor elk probleem zijn fractie raadpleegde.

Helaas gaat de ontwikkeling verder en is het nu ook gewoonte geworden de partijbesturen bij het overleg in te schakelen.

Soms lijkt het wel of het hele Nederlandse volk bezig is een spelletje kabinetsformatie te spelen.

Het kluwen wordt steeds moeilijker te ontwarren.

Het is verder gewoonte geworden, dat in de fracties uitvoerige pro-

grams besproken worden. Dat maakt de kabinetsformatie nodeloos ingewikkeld.

Het is voldoende wanneer men na gaat of er t.a.v. de contraversiële punten een voldoende mate van overeenstemming te bereiken is.

In plaats van het overleg op de hoofdpunten te concentreren, gaat men er steeds meer toe over allerlei detailpunten ook in het overleg te betrekken. Het merkwaardige is, dat bij de laatste kabinetsformatie over een contraversiële punt als kerncentrales en kernbewapening geen overeenstemming is bereikt. En dat zijn toch wel hoofdpunten van het beleid.

De vraag kan worden gesteld, of de oorzaak van de moeilijkheden niet in hoofdzaak ligt in de evenredige vertegenwoordiging, zoals wij die sinds 1918 kennen. Tot 1918 gold als regel, dat de verkiezingsuitslag besliste over de nieuwe regeringscombinatie. Onder de werking van het meerderheidsstelsel was het een strijd tussen rechter en linkerzijde. Door invoering van de evenredige vertegenwoordiging werd dit grondig gewijzigd. De band tussen verkiezingen en meerderheidsvorming werd doorgesneden. Het was ook niet meer mogelijk om het gevoerde regeringsbeleid of het te voeren beleid tot inzet van de verkiezingen te maken. Hoewel dat nog vaak geprobeerd wordt. Immers elke partij komt nu voor zichzelf op en het beleid is met geen enkele partij te vereenzelvigen.

Samenwerking van de fracties der regeringspartijen komt ook vrijwel niet voor. Meestal beperkt de samenwerking zich tot overleg van de fractievoorzitters.

Nu partijen op eigen kracht aan de verkiezingen deelnemen en geen enkele partij in staat is de meerderheid te halen, is het nodig, dat na de verkiezingen groepen van vaak zeer uiteenlopende staatkundige opvattingen overeenstemming krijgen over een werkprogramma voor zo mogelijk vier jaar. En dat is niet eenvoudig. Het aantal onderwerpen, dat door de wetgevende macht wordt geregeld, is zeer toegenomen. Daarbij zijn verscheidene problemen veel gecompliceerder geworden. Daar komt dan nog bij dat iedere partij offers moet brengen, concessies moet doen. Dit betekent dat elke partij verantwoordelijkheid moet dragen tegenover het deel van het kiezerskorps, welks steun men wist te verwerven op de grondslag van een programma, waarvan tenslotte, al is het noodgedwongen, weer heel wat overboord gegooit wordt. Naar buiten wordt dat nog al eens als verraad aan de kiezers aangevoeld. Het valt niet te verbazen, dat soms met enige afgunst naar het Engelse systeem gekeken wordt. Daar beslist de verkiezingsuitslag over de nieuwe regeringscombinatie. Men weet wie minister-president wordt als een bepaalde groep wint. Deze eerste minister bepaalt ook, wie tot het kabinet zullen behoren. De vorming van een kabinet is in

korte tijd voltooid. Met kent niet het akelig verschijnsel van een demissionair kabinet, dat maandenlang aanblijft en niet meer kan doen dan de lopende zaken afhandelen.

Nu moet men er zich voor hoeden het systeem van het districtenstelsel al te rooskleurig te beoordelen. Ook dit systeem levert niet altijd een meerderheid op.

In Nederland heeft de kabinetsformatie ook voor 1918 niet altijd een vlot verloop gehad. Slechts eenmaal gelukte het de kabinetsformatie tot 14 dagen te beperken. Soms duurde het ook toen wel een paar maanden. Ontkend kan niet worden, dat het na 1918 echter wel langer duurde en soms de spuigaten uitliep.

(wordt vervolgd)

H. J. Jager / Kampen

Het woordje Amen

Amen is een klein woord van grote betekenis.

Het is van Hebreeuwse oorsprong en komt van een stam, die betekent: vastheid, zekerheid, bestendigheid. Een verwant woord betekent: deurpost. Een stevige paal, waartegen men gerust leunen kan. Een ander woord van dezelfde stam is aanduiding voor de gebogen arm van een moeder, waarin een kindje veilig ligt. Het Hebreeuwse woord voor geloof en geloven is ook aanverwant. En dat heeft de betekenis van „een zeker weten en een vast vertrouwen”. In Deut. 27 lezen we van zegen en vloek, uitgesproken door de Leviëten. Gezegend zal het volk zijn, dat de geboden van de HERE onderhoudt. En vervloekt zal het zijn, als het Gods inzettingen overtreedt. Als de Leviëten uitgesproken waren, moest het hele volk zegen: Amen. Door dit uit te spreken betuigde het volk: wij stemmen daarmee in, het staat voor ons vast dat de zegen ons deel zal worden als wij in Gods wegen wandelen. En dat zeker de vloek over ons zal komen als wij eigen zin en lust volgen. Dat heeft, zo zeiden zij daarmee, geldigheid voor ons.

We kennen allen de zegen uit Num. 6: „De HERE zegene u en behoeft u; de HERE doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; de HERE verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede”. Onder het Joodse volk werd het later gewoonte om na elke zegenspreuk het „amen” te laten horen. Waarmee men bevestigde, dat men van de zegen van de HERE alle heil verwachtte. Het volk wilde daarmee zeggen: daarop rekenen wij. Ergens preekte ik voor kort en na deze Aäronitische zegen zong de gemeente: Amen, ja amen. Het kwam bij mij helemaal niet vreemd over. Wij horen die woorden waarschijnlijk zó vaak en wij kennen ze zó van buiten, dat we vergeten zijn, dat daarin alle heil voor dit en het toekomstige leven ligt besloten. Is het soms niet zo, dat we als we de kerk uit zijn al weer vergeten zijn, dat de HERE ons wil zegenen met vrede en troost? Als wij tenminste gelovig die zegen aanvaarden en ons leven zo schikken en richten, dat geen vloek ons moet treffen. Zou het vreemd zijn als wij die zegen lieten volgen met een krachtig: Amen, ja amen? Dat kán vanzelf ook weer sleur worden, maar het zou ons mogelijk tijdelijk uit de sleur halen.

En nu ik toch over zegenspreuken bezig ben, als Paulus een brief klaar heeft, dan eindigt hij vaak met: „De genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest met jullie allen”. In vele handschriften volgt daarop ons woord amen. Dat is vast en zeker. Het is gewoonte geworden om het woordje: „zij” daarin te voegen. De genade zij met u. Nu staat er in het grieks geen werkwoord bij. Het is dus mogelijk dat de bedoeling is: zij met u; maar het is even goed mogelijk in te voegen het woordje: „is”. Ik houd het met de laatste opvatting. En daarmee bedoel ik dan: Die zegen ligt voor u klaar. De HERE zegent liever dan vloeken. Aan Hem zal het niet liggen als we Zijn zegen missen. Dan is het onze schuld. Omdat wij het er naar gemaakt hebben door ongeloof en ongehoorzaamheid.

Het woord komt ook voor in de psalmen. Bijv. zó: Geloofd zij de HERE. Amen, ja amen. D.w.z. zó is het. Aan Hem komt alle lof toe. Of ook zó: Geloofd zij de HERE God, de God van Israël, Die alleen wonderen doet en geloofd zij Zijn heerlijke naam voor eeuwig en Zijn heerlijkheid vervulde de ganse aarde! Amen, ja amen. Daarmee betuigt de psalmist zijn zekerheid, dat het zo is en zo moet zijn. Soms staat er: en al het volk zegge: Amen, Halleluja (Psalm 106). Het is prachtig als heel het volk daarmee van harte z'n instemming betuigt.

Bij Nehemia lezen we, dat hij het volk verwijt, dat zij losgekochte slaven weer slaven maakten en dat zij armen verdrukten. Hij laat het volk

zweren, dat zij hen vrij zullen laten. En daarop zei de hele gemeente: Amen. D.w.z. dat zullen wij doen. Ze stemden met het voorstel van Nehemia in. Ze loofden de HERE en deden volgens de afspraak.

Als in de gemeente van Korinthe sommigen gaan bidden en danken in tongentaal, alleen voor de bidder verstaanbaar, dan vraagt Paulus in 14:16: „Indien gij een zegen uitsprekt met uw geest (in tongentaal) hoe zal iemand, die als toehoorder aanwezig is, op uw dankzegging zijn amen spreken? Hij weet immers niet wat gij zegt”. Het zal wel gewoonte zijn geweest - naar joods voorbeeld - dat op een lofverheffing door een voorganger, het „amen” van heel de gemeente volgde. Ik las eens, dat het in de dagen van Augustinus gewoonte was om zijn prediking te beamen. Door te zeggen „amen” of „halleluja”. In samenkomsten van het Leger-des-Heils en in die van Pinkstergroepen gebeurt dat nog, als ik het wel heb. Op de televisie zag ik wel eens een bijeenkomst van negers, waar de „amens” en de „halleluja's” niet van de lucht waren. Dat werkte naar mijn indruk niet ordeverstoring. Eén dezer dagen hoorde ik van een samenkomst van geestelijk-gestoorden waar dit ook gebeurde. Een toehoorder vond dit niet storend, maar ontroerend. Dat zal in een massale samenkomst wel niet mogelijk zijn en het komt met onze landsaard ook niet overeen. Wij zouden het „gek” vinden, als zo iets gebeurde. Maar zou het „gek” zijn? Gaat het in onze samenkomsten niet al te rustig toe? Mag de gemeente alleen met zingen op een preek reageren? Mag iemand, groot of klein, niet eens z'n instemming met het gehoorde uitspreken? Ik vrees dat er op de preek te weinig wordt gereageerd. Dat hóeft niet kritisch te zijn. Maar ik zou niet weten waarom het niet opbouwend-kritisch mag wezen. In kleine gemeenten schijnt het wel gewoonte te zijn samen een preek te bespreken. In onze kringen is het al te zeer een éénmansbediening geworden: Dat is aan niemand speciaal te verwijten. Als er van schuld sprake is, dan is het de schuld van ons allen. Maar we mochten gemeenschappelijk wel eens overleggen óf en hóe er wat meer levendigheid en afwisseling in de samenkomsten van de gemeente kan worden aangebracht.

Dan komt het woord vele malen voor in uitspraken van de Here Jezus. Het is vertaald met: „voorwaar”. Letterlijk staat er: amen, amen. Gij kunt er op aan, het staat vast. Vast zijn de beloven van de Here, maar vast ook de dreigingen. Daarop kunnen en moeten we stellig rekenen.

Schriftgeleerden en Farizeeën liepen met hun godsdienstigheid te koop. Ze stonden op de straathoeken te bidden en ze maakten als zij vastten zich óntoonbaar om zich te vertónen. En dan zegt de Heiland: Amen, voorwaar, zij hebben hun loon al, zij zijn gezien en verder hebben zij geen loon te wachten. We mogen nooit een show maken van onze godsdienstigheid.

De beloften gaan zeker in vervulling, maar de dreigingen ook. We moeten ons er aan wennen volstrekte ernst te maken met de toezeggingen van de Here. Maar evenzeer met Zijn dreigingen. Als de dwaze meisjes geen reserve-olie meenemen en niet rekenen op een verlate komst van de bruidegom, dan krijgen zij te horen, dat zij beslist niet tot de bruiloftszaal zullen ingaan. De schapen uit Matth. 25, die mensen-in-nood hebben verzorgd, kunnen vast rekenen op loon. „Voorwaar, zegt de Heiland, in zoverre gij dit aan één van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan”.

Maar de „bokken”, die mensen-in-nood niet hebben geholpen, krijgen te horen: „Voorwaar, ik zeg u, in zoverre gij dit aan één van deze minsten niet gedaan hebt, hebt gij het ook aan Mij niet gedaan. En deze zullen gaan naar de eeuwige straf, maar de rechtvaardigen naar het eeuwige leven”.

In II Kor. 1 verdedigt Paulus zich tegen de mening der Korinthiërs, dat men op zijn zeggen niet aan kan. Hij schrijft dan: „Bij de trouw van God, ons spreken is niet: ja en neen. Immers, de Zoon van God, Christus Jezus, die in uw midden verkondigd is door ons, door mij, door Silvanus en door Timotheüs, was niet: ja en neen, maar in Hem was het ja. Want hoeveel beloften Gods er ook zijn, in Hem is het: Ja; daarom is ook door Hem het: Amen, tot eer van God door ons”.

Dit is een wat duistere zin. Met deze betekenis: Alle beloften van God, onder het O.T. gedaan, zijn in en door Jezus Christus aanvankelijk vervuld. God heeft door en in Christus ja gezegd. Hij kwam in en door Christus in deze wereld niet met Zijn neen, niet met de bedoeling om te verderven, maar om te behouden. Niet om te veroordelen maar om te vergeven. In Christus hebben de gelovigen alles wat tot hun redding dienen kan en moet. Daar kan de gemeente „ja en amen” op zeggen. Hier is geen plaats voor neen-zeggen of twijfel, maar het is mogelijk en nodig „amen” te zeggen. We kunnen er op aan, het is waar en zeker!

Bij ons is het woord „amen” vrijwel alleen over gebleven bij begin en eind van de samenkomsten der gemeente en aan het slot der gebeden. Nadat de voorganger heeft uitgesproken, dat onze verwachting is van de HERE, Schepper van hemel en aarde, en aan de gemeente heeft toegevoegd, dat genade en vrede voor haar bestemd zijn van Godswege door Jezus Christus, wordt die groet bevestigd met „amen”. Dat is voor ons eigenlijk zonder betekenis geworden. Het is het slot van een formule.

We mogen ons wel herinneren dat het wil zeggen: die genade en vrede is stellig voor jullie bestemd. Al is het mogelijk door ongeloof en onbekeerlijkheid ze af te wijzen.

En zo staat het ook met de zegen, die aan het einde van de samenkomst door de voorganger om zo te zeggen op de gemeente wordt gelegd. Die wordt niet maar toegewenst, maar toegezegd. Het is naar z'n oorsprong allerm minst een zegswijze van: nu is het afgelopen. Dát dacht ik vaak als kind. Met een zucht van verlichting. Dat zal het soms (of vaak?) nog wel zijn. Maar het is een krachtige betuiging, dat we gelovig mogen aanvaarden de genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest met ons. Dát is het éne nodige, waaraan we genoeg hebben in leven en sterven. De genade van Christus is ons genoeg. En van de liefde Gods kan niets of niemand ons scheiden. En is er iets rijkers dan dat de HERE door Zijn Geest met ons gemeenschap wil hebben? Dat heil, die zegen wordt ons bevestigd met „amen”. En wij mogen daarop „amen” zeggen. Doen we dat? Doen we dat allen? Het mag gerust. Als wij Gods beloften geloven en naar het Evangelie leven.

En dan nog het amen, waarmee we onze gebeden besluiten. Betekent dat nog wat voor ons? 't Is prachtig wat de catechismus daarvan zegt: „Het zal waar en zeker zijn, want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in m'n hart besef, dat ik zulks van Hem begeer”. Ook dit laatste moet waar zijn. Zulks begeer ik echt van God. Dat méén ik. Maar rijker nog is de betekenis: het is waar en zeker, dat dit gebed wordt verhoord!

Die zijn er zeker naar mijn overtuiging. Voorbeelden te over uit de Schrift. Ik hoor de tegenopmerking: maar zijn er dan geen onverhoorde gebeden? en uit de ervaring van ons allen, denk ik.

Doch als wij in oprechtheid bidden om wat God belóóft heeft, dan is het waar en zeker, dat ons gebed door de HERE wordt verhoord. Is dat zeker? Dat is heel zeker. Ontwifelbaar zeker. Waarom durf ik dat zo te zeggen? Omdat de Here Jezus ons dat ook heeft beloofd. Of zou onze hemelse Vader slechter zijn dan wij mensen, die boos zijn? Wie dát durft beweren, moet wel niet bang zijn. Ik durf het niet en toch niemand die in Hem geloof!

Nu denken we waarschijnlijk allen wel aan de gelijkenissen van de vragende buurman en het vragende kind uit Matth. 7 en Lukas 11. We kennen hoop ik allen wel die verhalen, onze kinderen denkelijk ook. En anders moeten ze die maar gauw lezen of horen lezen. Een verlegen buurman, die midden in de nacht naar een niet-eens-zo-vriendelijke kennis gaat en vraagt om drie broden die hij nodig heeft, ontvangt ze als hij ze heeft. En een kind, dat hongerig om brood en vis en een ei vraagt, krijgt geen steen in plaats van brood; en geen slang in plaats van een visje; en geen kreeft voor een ei. Zou onze barmhartige Vader-in-de-hemel dan zijn Geest en Geestelijke gaven niet geven aan wie Hem aanroep in de nood? Volgens de Heiland kunnen en moeten wij daarop vast rekenen.

Ik leg nog even de nadruk op een woord uit de mond van de Here Jezus: ieder die bidt ontvangt. Ieder! Wie menens vraagt om Gods goede gaven, die Hij Zelf beloofd heeft, mag z'n gebed besluiten met een krachtig: Amen!

A. P. de Boer / Nijkerk

Breukelen vanaf de zijlijn (5)

Je vraagt je af, wie het nou van wie heeft afgekeken? Van der Kwast van Lubbers, of Lubbers van Van der Kwast? Wie van die twee bedacht nu als eerste die geniale strategie: eerst overeenstemming zien te bereiken over de gemakkelijke punten, en zo een gunstig psychologisch klimaat scheppen om het vervolgens ook over de nog resterende moeilijke zaken eens te worden. Zo in de geest van: We zijn met elkaar nu al zover gekomen, dat het toch te gek zou zijn als we in het zicht van de haven alsnog zouden stranden.

U hebt het al begrepen: zonder nu direkt de Haagse hobbels van de kernwapens met de Breukelense hobbels van de kerkorde te willen vergelijken, een feit is toch dat er een onmiskenbare parallel is tussen de kabinetsformatie 1981 en de Landelijke Vergadering 1981. Onder leiding van praeses ds. Van der Kwast (die zich als een goed informateur niet tot luisteren beperkt, maar zelf actief bouwstenen aandraagt) zijn op de eerste vier zittingen van Breukelen al heel wat agendapunten tot een goed einde gebracht. En tijdens de vijfde zitting op 26 september werd de weg helemaal vrij gemaakt voor de bespreking van het laatste en heetste hangijzer: het Akkoord van kerkelijk samenleven. Daarmee hopen de 48 afgevaardigden op 31 oktober (in dubbel opzicht een historische dag voor

zoiets!) een begin te maken. Zowel de „oude” artikelen 34, 38, 39 en 40, waarvoor wijzigingsvoorstellen op tafel liggen, als de nieuwe artikel 1 - 30 komen dan aan de orde.

Maar voor het zover is, eerst een impressie van wat er op de vijfde zitting gebeurde.

Verbijsterende vrijgemaakte voorlichting

„Voorts grijpen onschriftuurlijke opvattingen over homofilie, kinderen aan het Avondmaal... en de vrouw in het ambt om zich heen... De kerkelijke vergaderingen (vaak niet meer classis maar regio genoemd) geven in deze en dergelijke zaken wel hun advies, maar doen geen uitspraak meer. Zo komt het in een gemeente voor dat daar al jaren homofiele vriendenparen wonen, zonder dat zij van het avondmaal worden geweerd”.

Voorlezing van o.m. deze zinnen door ds. Van der Kwast veroorzaakte op 26 september grote verbijstering en verontwaardiging bij de afgevaardigden in Breukelen. Het was een passage uit een memorandum van de vrijgemaakte deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken aan de Doppekerken in Zuid-Afrika, dat begin dit jaar verscheen als bijlage bij het rapport van deze deputaten aan hun synode in Arnhem. In dat memorandum geven de vrijgemaakte deputaten aan de broeders in Zuid-Afrika „voorlichting” over allerlei huns inziens onschriftuurlijke ontwikkelingen binnen onze kerken. Het geheel wekt de indruk dat men met een pikzwarte bril op onze hele kerkelijke pers heeft nagevlooid op iedere ongerechtigheid die er maar te vinden was, om zo het beeld bevestigd te krijgen dat men blijkens hetzelfde memorandum al van tevoren had: onze kerken worden gekenmerkt door „confessioneel relativisme” en „kerkelijke independentisme”. Vervolgens is deze zondencatalogus richting Zuid-Afrika gestuurd met als duidelijke strekking: met zulke kerken kunt u toch geen officiële zusterkerkrelatie aangaan. Dat was het ook, wat de Generale synode van Arnhem van de vrijgemaakte kerken kortgeleden als harde eis aan de Doppekerken stelde: breken met de Nederlands Gereformeerden, of anders geen banden met ons! Een in Breukelen ter tafel liggende brief van de Deputaten voor oecumenische zaken van de Doppekerken wettigt echter de verwachting dat het op de Doppe-synode (januari 1982) die kant niet op zal gaan.

Terug echter naar het vrijgemaakte memorandum. De praeses zei er dit van: „Met diepe verontwaardiging heb ik kennisgenomen van zoveel kwaadsprekerij over onze kerken. Ik vind het onbestaanbaar, dat kerken die zo ijveren voor de binding aan Schrift en belijdenis tegelijk dat wat Schrift en belijdenis zeggen over lichtelijk en onverhoord oordelen met voeten treden. Welke verblinding heeft zich van deze broeders meester gemaakt? Ik concludeer, dat de goede naam en eer van medechristenen bij deze broeders niet veilig is”. En blijkens de reacties waren de afgevaardigden in Breukelen even diep geschokt over de vrijgemaakte „voorlichting” als de praeses. Ds. Moggré herinnerde hen aan Christus’ woorden: Zalig zijt gij, wanneer de mensen u smaden en men liegende allerlei kwaad van u spreekt.

Ter vergadering werd meegedeeld, dat de commissie voor contact en samenspreking met andere kerken inmiddels in een brief aan de vrijgemaakte deputaten tegen deze kwalijke informatieverstrekking heeft geprotesteerd. „Het verdriet ons”, aldus de brief, „dat u blijkens uw memorandum tegenover anderen dingen in onze kerk laakt, waarover u onze kerken nooit hebt aangesproken”. De brief zegt verder dat het vrijgemaakte memorandum aan de Doppekerken „in veel opzichten de waarheid geweld aandoet”.

Al op een eerdere zitting besloot de Landelijke Vergadering - op aandrang van de zendelingen in Natal - in een brief er bij de Doppekerken aan te dringen op een spoedige en positieve beslissing inzake officiële correspondentie met onze kerken.

De GOS: we willen wel, maar kunnen niet

Een nog hangend punt vormde de kwestie van de Gereformeerde Oecumenische Synode, de GOS. In april had de Landelijke Vergadering een voorstel afgewezen van de commissie voor contact en samenspreking met andere kerken om, ondanks de problemen rond de positie van de Gereformeerde kerken (synodaal), toch lid te worden van de GOS. Aan de commissie was bij die gelegenheid gevraagd een nieuw voorstel uit te werken.

Dat voorstel lag op 26 september in Breukelen op tafel. De strekking: We zouden graag lid van de GOS *willen* worden (want we vinden de GOS een waardevolle gereformeerde organisatie), maar we *kunnen* niet (want de Gereformeerde kerken synodaal - lidkerk van de GOS - wijken steeds verder af van de Bijbel en daarmee van de grondslag van de GOS). De passage in het commissievoorstel, waarin met een verwijzing naar het rapport over de aard van het Schriftgezag dat oordeel over de Gereformeerde kerken (synodaal) werd uitgesproken, ontlokte enkele afgevaardigden de nodige kritiek. Niet omdat ze dat oordeel zelf niet deelden, maar omdat ze de Landelijke Vergadering niet bevoegd achten een dergelijke uitspraak te doen: het bewuste rapport ligt niet op onze tafel (ds. Algra), de meeste afgevaardigden hebben het niet gelezen en we moeten niet in de „vrijgemaakte” fout vervallen door hier zomaar een oordeel uit te spreken over andere kerken (ds. Schuurman).

Na enige bespreking werd besloten het oordeel over de ontwikkelingen in de Gereformeerde kerken (synodaal) rond het Schriftgezag voor rekening van de commissie te laten. Het motief voor het besluit van de Landelijke Vergadering om nog niet tot de GOS toe te treden, maar naar de bijeenkomst in 1984 opnieuw twee waarnemers te sturen, werd als volgt geformuleerd: „De Landelijke Vergadering constateert, dat er nog steeds onzekerheid bestaat, of de GOS in de verhouding tot de Gereformeerde kerken in Nederland voldoende ernst maakt met haar grondslag”.

Een onuitgevoerd besluit

Al in 1976 besloot de Landelijke Vergadering van Kampen, dat onze kerken als waarnemer zouden toetreden tot de Raad voor Contact en Overleg inzake de Bijbel (RCOB), een contact- en overlegorgaan waarin zowel de bijbelgenootschappen als een aantal kerken zijn vertegenwoordigd. Maar door onopgehelderde oorzaken zijn noch de RCOB noch de twee door Kampen benoemde waarnemers (ds. Veeffkind en ds. Plooy) ooit van dat besluit in kennis gesteld. De waarnemers hebben dus nooit de vergaderingen van de RCOB bezocht. „Maar achteraf is het misschien helemaal niet zo erg dat het besluit van Kampen nooit is uitgevoerd”, aldus ds. Veeffkind in Breukelen. Hij gaf de afgevaardigden de raad om niet in te gaan op het ingekomen verzoek van de RCOB om van deze organisatie lid te worden. Ds. Moggré gaf de vergadering aan de hand van een rapport van de kerkeraad van 's-Gravenhage een schets van de activiteiten van de RCOB en van de modern-theologische tendenzen die het werk van deze organisatie (vooral rond de tweejaarlijkse Nationale Bijbelweek) vertoont. En vanwege diezelfde tendenzen, die de Christelijke Gereformeerde synode vorig jaar deden besluiten om het RCOB-lidmaatschap op te zeggen, verkoos de Landelijke Vergadering van Breukelen het verzoek van de RCOB af te wijzen.

Apeldoorn-advies goed opgevolgd

Een voorstel van de regio Harderwijk om de uitspraak van de vorige Landelijke Vergadering van Wezep over de predikantsopleiding nog verder aan te scherpen, kreeg in de vergadering geen enkele steun. In Wezep was uitgesproken dat voor onze a.s. predikanten studie aan de Theologische Hogeschool in Apeldoorn „de voorkeur verdient”; tevens werd de theologische opleiding aan de universiteiten „ernstig ontraden”. De regio Harderwijk vond deze uitspraak van Wezep onvoldoende en wilde de studie in Apeldoorn nadrukkelijk als regel en de opleiding elders als hoge uitzondering bestempeld zien.

Maar de afgevaardigden in Breukelen vonden dat volstrekt overbodig, omdat het Apeldoorn-advies van Wezep in de praktijk vrijwel algemeen wordt opgevolgd. De grote meerderheid van onze a.s. predikanten studeert inmiddels in Apeldoorn en hun aantal neemt nog steeds toe. Opmerkelijk daarbij is - zo werd ter vergadering meegedeeld - dat onder degenen die niet in Apeldoorn studeren, verreweg de grootste groep wordt gevormd door de studenten aan het Nederlands Gereformeerd Seminarie.

Richtlijn voor traktementen?

Naar aanleiding van voorstellen van de kerken van Apeldoorn en Utrecht besloot de Landelijke Vergadering verder tot de instelling van een commissie die een onderzoek moet gaan instellen naar de noodzaak van landelijke richtlijnen (overigens met een puur adviserend karakter) voor de structuur en hoogte van de predikantstraktementen in onze kerken. Tot nog toe ontbreken dergelijke richtlijnen en volgens diverse afgevaardigden lijdt dat in de praktijk soms tot erg scheve verhoudingen. Bovendien tasten gemeenten die voor het eerst gaan beroepen als gevolg daarvan nogal in het duister voor wat betreft de hoogte van het traktement, zo vertelde ouderling Meijer uit eigen ervaring.

De in te stellen commissie moet tevens nagaan, of een regeling noodzakelijk is in verband met de soms erg grote studieschuld, ontstaan door het ontvangen van Rijksstudietoelagen, waarmee sommige jonge predikanten de pastorie ingaan.

Tenslotte

- besloot de vergadering om vanwege de slechte financiële positie van de GOS en de - in vergelijking met veel GOS-lidkerken - grote draagkracht van onze kerken onze jaarlijkse bijdrage aan de GOS te verhogen tot f 0,25 per ziel en werd vanwege de schommelende wisselkoers afgezien van de omschrijving van de bijdrage in dollars;
- werd een voorstel van de kerk van Bunschoten/Spakenburg om de bijdrage aan de Theologische Hogeschool in Apeldoorn te verdubbelen, doorverwezen naar de Raad voor Toezicht en Advies inzake de Theologische Studiebegeleiding;
- nam de vergadering met belangstelling kennis van een schrijven van de Soembanese kerken en werd besloten om wel een antwoordbrief, maar niet de gevraagde afvaardiging naar Soemba te sturen;
- kreeg de gezangencommissie het verzoek om in het overleg met de Christelijke Gereformeerde kerken over de gezangen ook de zaak van de psalmberijming (incl. het nieuwe Psalter-1980) te betrekken, hoewel verreweg de meeste afgevaardigden er geen enkele behoefte aan leken

te hebben om de ontwikkeling in de richting van de I.K.B. weer terug te draaien;

- zei ds. Moggré (steevast elke zitting goed voor een opmerking om in te lijsten) bij de bespreking van het Harderwijkse voorstel inzake de predikantsopleiding: „Laten we als kerken door het nu weer aanscherpen van een al aangescherpt besluit geen aanleiding geven tot de conclusie, dat we onze eigen uitspraken niet serieus nemen”;
- werd op deze vijfde zitting voor het eerst een voorstel van orde ingediend, en wel door ouderling Aalbers die uitsprak, wat alle anderen dachten: „Kan de kachel niet wat aan, want het is hier steenkoud!”;
- werd besloten tot instelling van een financiële commissie die de boeken van de roepende kerk van de Landelijke Vergaderingen in 1976 en 1978, Kampen en Wezep, en t.z.t. die van Breukelen 1980 moet controleren, en die verder moet nagaan welk bedrag aan jaarlijkse financiële verplichtingen de kerken via de achtereenvolgende Landelijke Vergadering op zich hebben genomen;
- werkte de Landelijke Vergadering op zijn vijfde zittingsdag 11 van de nog resterende 28 voorstellen en rapporten af, zodat er nog (maar) 17 ter behandeling overblijven;
- moge het gebed in de kerken opgaan, dat de bespreking van het Akkoord van kerkelijk samenleven op de komende zittingen zal plaatsvinden in de geest van de preambule bij dat Akkoord, waarin onze kerken in 1974 tegen elkaar hebben gezegd: „Na al wat de gemeenten van de Here in de loop der jaren en eeuwen in dit land hebben onderhouden door vervolging, overheidsbemoeiing, misleiding van de geesten, reglementenheerschappij en synodenhiërarchie is het nu eens te meer haar hartelijke begeerte om, onder de genadige bescherming van haar Heer en Heiland Jezus Christus, temidden van de verwarring van de tijd, in goede vrede en gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift met elkaar te leven, onder de enige heerschappij en leiding van het Hoofd van de kerk, onze Zaligmaker... Zij beloven ook elkaar bij te staan in de strijd voor de Naam en de eer van de Here, zich voegend naar het Schriftuurlijk onderwijs voor een geordend kerkelijk samenleven, opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het Verbond van de Here mogen houden, niet in tirannieke eenheidsdwang, maar in de vrijheid van Christus, in de eenheid van de Geest van God, die samenbindt in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, in liefde tot God en de naaste”.

persschouw

OVER HET I.K.V. EN NOG WAT!

Terwijl ik dit schrijf is het I.K.V. volop bezig met zijn acties tegen de kernwapens en wat daarmee samenhangt. „Kernwapens de wereld uit, te beginnen bij Nederland”. Die acties zijn zaterdag 19 sept. j.l. begonnen. Als een soort ouverture organiseerde het I.K.V. in zijn „hoofdkwartier” een „borrel”-uur voor zijn goede relaties. Ja, inderdaad het Inter-kerkelijke Vredesberaad organiseerde een „borrel”! De gastheer van deze borreldrinkerij was uiteraard Mient Jan Faber, de man die alle touwtjes van deze acties in handen heeft en die met straffe hand dirigeert. Hij klaagde er eens in de „Hervormde Kerk” over dat hij geen vat kon krijgen op de Nederlandse politiek. Daarom moest er een beroep op de kerken, de vakbeweging en de ontwikkelingsorganisaties worden gedaan. Er moesten duizenden mensen de straat op gaan. Het zou alles „harder” moeten gedaan worden. Maar

op het borreluur bleek dat de situatie anders aan het worden is. Max van den Berg, de voorzitter van de P.v.d.A., was er en Ria Beckers van de P.P.R. ook. En vooral Ton Waarts, de directeur van de N.C.O. (de Nationale Commissie Voorlichting Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking). Hij moet de dertien miljoen belastinggelden namens de minister van Ontwikkelingssamenwerking verdelen onder de verschillende actiegroepen en vredesbewegingen. Driehonderd van dat soort bewegingen hebben zich al gemeld om ook een portie van deze buit te bemachtigen.

Ter zelfder tijd werd in Den Haag een studiedag belegd door de Atlantische Commissie. En daar hield de bekende hoogleraar uit Tilburg prof. Jhr. Alting van Geusau, o.a. voorzitter van het John Kennedy instituut voor internationale betrekkingen, en adviseur van „buitenlandse zaken”, een referaat. Het Reformatorisch Dagblad gaf daar een uitvoerig verslag van. We laten het hier volgen:

„Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de Sovjet-Unie de vredesbeweging financieel steunt en gebruikt voor eigen propaganda-doeleinden en het ontwikkelen van subversieve activiteiten. Het is van zeer groot belang, dat de Nederlandse regering hiernaar een onderzoek instelt. Daarnaast dient er een eind te komen aan een ondeugdelijk subsidiebeleid, waarbij ontwikkelingsgelden ten goede komen aan de vredesbeweging”.

Dit stelde kortgeleden prof. jhr. dr. F. A. M. Alting van Geusau, hoogleraar in Tilburg, tijdens een studiedag in Den Haag, belegd door de Atlantische Commissie. Alting van Geusau wees erop, dat het dringend gewenst is dat er openheid van zaken komt. „Het is bekend”, zo zei hij, „dat het comité „Stop de neutronenbom” in totaal al zo’n ruim 100 miljoen dollar aan geldelijke steun uit Moskou heeft ontvangen en dat er een intensief contact is tussen vertegenwoordigers van deze groepering met vertegenwoordigers uit de Sovjet-Unie en Oost-europese personen”. Von Geusau, die niet al zijn bronnen wenste te noemen, zei wel, dat een Amerikaans rapport van het Huis van Afgevaardigden zeer interessante gegevens over de invloed van Moskou op de Nederlandse vredesbeweging bevatte.

Veel te weinig

Ook de financiering van de acties van het Interkerkelijk Vredesberaad dienen volgens Von Geusau onder de loep genomen te worden. „We weten er allemaal veel te weinig van”, aldus de Tilburgse hoogleraar.

De methodes waarvan het I.K.V. en „Stop de neutronenbom” zich bedienen, hebben tot doel de politiek van de Nederlandse regering te veranderen. Daarbij is gekozen voor het model van de buiten-parlementaire actie, waardoor men de besluitvorming nog verder onder druk wil zetten. Von Geusau sprak in dit verband van een „miskennis van het functioneren van de parlementaire democratie”.

Over de I.K.V.-campagne merkte Von Geusau verder op, dat deze met godsdienstig fanatisme gevoerd wordt. Hij hekelde in dit verband een kinderboekje van het I.K.V., bestemd voor de scholen, waarin wordt gevraagd het verband te beschrijven tussen het zesde gebod en degenen die voor kernwapens zijn. „Een ronduit gemene vraag”, aldus Von Geusau. In een uitvoerige analyse van de politieke ontwikkelingen rond de problematiek van de kernbewapening, vrede en veiligheid, merkte Von Geusau op, dat er sprake is van een zeer essentiële wijziging in het buitenlands beleid van de afgelopen zes jaar. „Heette het in 1975 nog (bij monde van de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Van der Stoep), dat het bevorderen van de internationale veiligheid moest worden nagestreefd door terugdringing van de rol van de kernwapens op basis van wederzijdse vermindering bij Oost en West, nu lijkt dit uitgangspunt verlaten”, aldus Von Geusau. Hij noemde in dit verband de stellingname van de Nederlandse regering inzake de productie van de neutronengranaat en de opvattingen over het eenzijdig afschaffen van kerntaken die binnen de P.v.d.A. leven. Daarentegen stond een zeer onduidelijk manoeuvreren rond de problematiek van de vernieuwing van de kruisraketten en het ten enenmale ontbreken van deugdelijke voorlichting aan de bevolking hiertoe.

Zwakke coalitie

Als oorzaken van deze ontwikkelingen zag Von Geusau de zwakke regeringscoalitie, gevormd door het kabinet-Van Agt, het verdeelde C.D.A. en het buitengewone succes van de campagnes van het I.K.V. en het comité „Stop de neutronenbom”. De politieke meningsvorming in het parlement

bleek meer gevoelig voor de openbare mening, dan dat zij oog had voor de verslechterde militair-strategische situatie, aldus Von Geusau. Bezorgd toonde hij zich over de toekomst van het kernwapendebat: „De vredescampagnes hebben te lang vrij spel gehad, waardoor de ruimte voor een creatief beleid van de Nederlandse regering wel uiterst klein geworden is”. De regering zal volgens Von Geusau de moed dienen op te brengen een duidelijk eigen standpunt te vormen. „Dit is een specifiek eigen verantwoordelijkheid. Daarbij is het van groot belang dat de politieke cohesie binnen het NAVO-bondgenootschap blijft gehandhaafd. Wapenbeheersing heeft namelijk alleen zin in samenwerking met onze bondgenoten”, aldus Von Geusau.

Zoals vanzelf spreekt volgde op dit referaat een felle kritiek. Men sprak van „borrelpraat”, van „nonsens”, van „laag bij de grondse kritiek” enz.

Ieder kan evenwel moeilijk begrijpen dat een man van deze positie en statuus, sprekend voor de genoemde vergadering, zich niet zo te buiten gaat aan praatjes van slecht allooi, ja van leugenachtige voorlichting!

We zullen afwachten wat er los komt. En de lezers op de hoogte houden.

Nadat ik het bovenstaande had geschreven, las ik een brief van Mr. Luns die hij aan de redactie van „Reformatorisch Dagblad” schreef. Om die te verstaan, moet men weten dat hij ook reageert op een uitslating van dr. H. C. Lankes, de adjunct-generaal voor politieke zaken van de NAVO in Bonn. Lankes zou gezegd hebben: „Ik ga er van uit dat demonstranten, de vredesbeweging in het algemeen, niet door Moskou worden betaald”. En hier volgt de brief van Mr. Luns:

„De adjunct secretaris-generaal voor politieke zaken, ambassadeur Lankes, heeft mij verklaard dat hij erop had gewezen dat het merendeel der demonstranten niet door Moskou wordt betaald, waarmee hij onderstreepte dat de leiding der diverse organisaties zeer wel door de Sovjet kan worden gesubsidiëerd.

Op grond van diverse mij verstrekte vertrouwelijke gegevens houd ik mij ervan overtuigd dat de door kerkelijke en andere organisaties gevoerde agitatie tegen de NAVO en de nucleaire afschrikking door Moskou worden beïnvloed en gesubsidiëerd. Dergelijke gegevens kan ik niet publiek maken, mede vanwege bronbescherming. Voor wat de uitslatingen van prof. Alting van Geusau betreft, wil ik slechts opmerken dat ik hem ken en waardeer als een verstandig en bedachtzaam man, wiens meningen weloverwogen zijn. De vertrouwelijke gegevens waarover de Nederlandse regering zou beschikken, zijn mij nimmer voorgelegd”.

We zullen weer afwachten wat er los komt.

En we zullen de lezers weer op de hoogte houden.

C. V.

Ede — Ds. v. d. Linde heeft het beroep van de gemeente van Ede aangenomen.

Dalfsen — Kandidaat W. Smouter zal D.V. op 18 oktober a.s. zijn intrede doen in de gemeente van Dalfsen. In de ochtenddienst, die om 9.30 uur begint, zal hij worden bevestigd door Ds. F. van Deursen. In de middagdienst, die om 15.00 uur begint, doet hij zijn intrede.

Redaktieleiden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

Zijn adres: Polhaarweg 36, 7721 DX Dalfsen, tel. 05293 - 29 28.

Theologische Studie Begeleiding — Ds. Smouter is sekretaris van de TSB. Het adres van het sekretariaat verandert dus ook (zie boven).

Wageningen — Het Scribaat berust nu bij: mevr. A. Slaa-de Jong, Diedenweg 57, 6706 CH Wageningen, tel. 08370 - 1 33 97.

Zwartsluis — Scriba: A. W. F. Hermans.

Preekvoorziening: mevr. E. A. Hermans-Roth, Purperreigerlaan 53, 8064 DB Zwartsluis, tel. 05208 - 6 75 34.
Diakonie: B. Eikelboom, De Tjalk 11, 8064 GD Zwartsluis, tel. 05208-67029.

Contact C.G.K.-N.G.K. — Op zaterdag 26 september j.l. vergaderde in de Beth-El-kerk te Assen de regionale kontaktkommissie van Christelijk-Gereformeerde en Nederlands-Gereformeerde kerken in het noorden des lands samen met afgevaardigden van de C.G.-kerkeraden van Assen, Groningen, Heerenveen, Hoogeveen en Thesinge en van de N.G.-kerkeraden van Assen, Groningen, Haren, Heerenveen, Hoogeveen en Ten Post. Een verheugend aantal belangstellende broeders en zusters woonde tevens deze bijeenkomst bij.

De voorzitter van de commissie, ds. C. J. Ph. Sobering, te De Krim, had de leiding van deze samenkomst, die een zeer ongedwongen en open karakter had.

Ds. Sobering constateerde enerzijds verheugende ontwikkelingen op het gebied van de eenwording tussen beide kerken, anderzijds is er verwijdering en hier en daar stilstand in de bestaande verhoudingen.

Drs. W. Steenbergen, Chr. Geref. predikant te Groningen en ds. W. J. van der Linde, Ned. Geref. predikant te Heerenveen, lichtten beide via een aantal stellingen toe op welke wijze aan de eenwording meer gestalte kan worden gegeven.

Drs. Steenbergen schetste de situatie in het noorden. „Niet iedereen vindt, dat het een moeten is”, aldus ds. Steenbergen. „We hebben een nieuwe bezieling nodig met betrekking tot onze kontaktoefening. Het gaat daarbij niet om een luxe. Werken aan de eenheid behoort tot het wezen van ons kerkzijn. De N.G. en de C.G.-kerken zijn de eerstaangewezen kerken binnen de Gereformeerde gezindte die contact met elkaar moeten zoeken. Velen van ons voelen de eenheid pas naarmate we dezelfde dingen in de ander ontdekken. Dat is geen geloofseenheid maar gevoels-eenheid”, aldus ds. Steenbergen.

Ds. van der Linde zag in sommige plaatsen in de noordelijke regio verheugende perspectieven. „Men erkent en herkent elkaar als kerken van Jezus Christus”.

„Laten we God dankbaar zijn”, aldus ds. Van der Linde: „Hij heeft ons hart ruimer gemaakt. Sinds de vrijmaking is het nog niet eerder voorgekomen, dat we andere kerken erkennen en herkennen als broeders en zusters van hetzelfde huis. Je bent één, wordt nu ook één”, zei hij. „We moeten niet blijven stoeien over zaken, die we bij de ander graag anders willen zien. Jezus bad: „Opdat zij allen één zijn” (Joh. 17). „Daarom ben Ik in de wereld gezonden”. Christus heeft de redding van de wereld in onze handen gelegd. Wie

weet komt er een tijd, dat we naar elkaar toe geslagen worden. Waarom dan nu niet uit liefde werken aan de eenheid? We hebben elkaar nodig”, aldus ds. Van der Linde. Hij pleitte voor het uitwerken van de federatiegedachte: „Een federatie met uitzicht op integratie”.

In een vier-tal discussiegroepen werd intensief gesproken over allerlei aspecten van de samenwerking tussen beide kerken. Vanuit deze groepen werden in de plenaire vergadering allerlei vragen beantwoord door de beide inleiders en de andere leden van de commissie.

„Aan de eenheid werken vanuit de basis” was een veelgehoorde opmerking. „Niet van „bovenaf” maar wel

met medewerking en stimulering van kerkeraden, classes en andere meerdere vergaderingen”.

Ds. Sobering zei, dat de commissie geen „macht van bovenaf” is. „Wij staan tot uw dienst en willen graag helpen waar dat nodig is”, aldus ds. Sobering.

De aanwezigen waren van mening, dat de commissie door moet gaan met haar werk.

Op 29 oktober a.s. zal D.V. de commissie weer vergaderen in de zaal achter de Beth-El-kerk te Assen.

Br. Louwerse uit Haren eindigde om plm. 12.30 uur deze zeer geslaagde samenkomst met dank aan God en de bede om hulp bij de verdere pogingen om de eenwording te bevorderen.

„...indien de aardse tent, waarin wij wonen, wordt afgebroken, hebben wij een gebouw van God, in de hemelen, niet met handen gemaakt, een eeuwig huis”
2 Korinthe 5:1

Uit lijden heeft de HEERE in Zijn heerlijkheid opgenomen mijn lieve vrouw en onze lieve zus

JOHANNA CATHARINA VAN OMMEN

echtgenote van J. G. Beumer

op de leeftijd van 69 jaar.

Baarn: J. G. Beumer
Utrecht: C. Balkenhol-van Ommen
M. Balkenhol
Leiden: M. Stolp-van Ommen
Werkendam: A. van Ommen-de Zoete
Voorthuizen: D. van Ommen
N. van Ommen-Koele
Amstelveen: M. D. v d. Broek van Ommen
Katwijk: P. van Ommen-v. d. Haak
Bunschoten: H. van Ommen
A. J. van Ommen-Heetebrij
Leiden: P. M. Schipaanboord-van Ommen
G. Schipaanboord
Neven en Nichten

Baarn, 30 september 1981

Tromplaan 42

De begrafenis heeft reeds plaats gehad.

Evangelisatie op gereformeerde grondslag in België

Steun

de arbeid van de evangelisatie-vereniging

FILIPPUS

met uw gebed en gaven.

Inlichtingen: R. L. Lichtert, Kruissherenstraat 10, 3078 GT Rotterdam.
Tel. 010-826798

Giro 280.717 v. d. Rabobank te Leerdam, onder vermelding: „Evang. Ver. Filippus”, Rek.nr. 35.84.33.924.

Iedere gever of geefster ontvangt ons gratis informatieblaadje.

U bent van harte welkom
op het

Goud- en Zilversmidatelier

„DE VLINDER”

Hannah de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

Vriendelijk verzoek om uw
ADVERTENTIES
SCHRIFTELIJK
OP TE GEVEN!!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de tekst in ons bezit te zijn. Foto's en tekenwerk voor het maken van cliché's dienen 1 week voor de plaatsingsdatum ter drukkerij te zijn.

VERSCHEENEN

DE VRIJHEID VAN HET BIJZONDER ONDERWIJS

door Mr. Dr. J. Donner

Uitgave Verband van Scholen van
Geref. Belijdenis

Een zeer actuele brochure, waarin de vrijheid van het bijzonder onderwijs wordt belicht vanuit de grondwet en de onderwijswetgeving.

Neem kennis van deze gedocumenteerde brochure.

Prijs f 3,—. Vanaf 10 stuks f 2,75 p. stuk. Toezending volgt na overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 2540141 t.n.v. penningmeester Verband van Scholen, Bovenheigraaf 170 te Wezep.

★ Verklaring van alle Bijbelboeken door D. J. Christiaanse, 17 delen, 2000 blz. Uniek aanbod f 26,75. Franco na girostorting 1793613. Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.